

สาเหตุของปัญหาคอร์รัปชันและแนวทางการแก้ปัญหาในหน่วยงานภาครัฐ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

โดย

พันเอก วิชา อมระดิษฐ์

หัวหน้ากองข่าว มณฑลทหารบกที่ 39

วิทยาลัยการทัพบก

กันยายน 2560

บทคัดย่อ

ผู้วิจัย พันเอก วิชา อมระดิษฐ

เรื่อง สาเหตุของปัญหาการคอร์รัปชันและแนวทางการแก้ปัญหาในหน่วยงานภาครัฐ

วันที่ กันยายน 2560 **จำนวนคำ :** 6,948 **จำนวนหน้า :** 15

คำสำคัญ การคอร์รัปชัน ,หน่วยงานภาครัฐ

ชั้นความลับ ไม่มีชั้นความลับ

จากการศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดการคอร์รัปชันพบว่ามีสาเหตุหลัก 2 ประการคือ สาเหตุเกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคลของผู้กระทำ และจากสภาพแวดล้อมภายนอกหรือสิ่งแวดล้อมด้านสาเหตุที่เกิดขึ้นจากภายใน ผู้กระทำเองจะต้องไตร่ตรองหรือใคร่ครวญถึงองค์ประกอบต่างๆ 4 ประการคือ โอกาส สิ่งจูงใจ การเสี่ยงภัย และความซื่อสัตย์ สาเหตุจากภายนอกหรือสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมูลเหตุภายใน ทั้งเรื่องโอกาส สิ่งจูงใจ และความซื่อสัตย์สุจริต สรุปได้ 8 ประการ ด้านเศรษฐกิจและการครองชีพ ด้านการเมือง สภาพแวดล้อมทางสังคม การบริหารงานของรัฐที่ขาดประสิทธิภาพ กฎหมายหรือระเบียบมีช่องว่างหรือมีข้อบกพร่อง การมีตำแหน่งหน้าที่ที่เอื้ออำนวยต่อการกระทำผิด การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสถานการณ์ และสาเหตุอื่นๆ เช่น อิทธิพลของภรรยาหรือผู้หญิง การพนัน หลายประเทศมีปัญหาคอร์รัปชันคล้าย ๆ กันทั้งสิ้น แนวทางการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันต้องใช้กระบวนการหลายขั้นตอนที่ต่อเนื่อง เริ่มจากการสร้างวัฒนธรรมของความโปร่งใส ซื่อสัตย์ และการแยกระหว่าง ‘ส่วนตัว’ กับ ‘สาธารณะ’ รวมทั้งการสร้างระบบตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และลดแรงจูงใจให้ทำการคอร์รัปชัน รัฐบาลต้องมีความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันอย่างแท้จริง โดยการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัย มีบทลงโทษที่รุนแรงมากขึ้น มีการเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณตั้งแต่ระดับหน่วยงานจนถึงระดับกระทรวงให้ประชาชนได้รับทราบ และตรวจสอบได้ การติดต่อทำธุรกรรมต่าง ๆ ที่มีการจ่ายค่านายหน้า ค่าว่าจ้าง เพอร์เซ็นต์ส่วนต่าง (Commission) ให้ตกเป็นของแผ่นดิน

ABSTRACT

AUTHOR : Colonel Wicha Ammaradit

TITLE : Reason cause for corruption and the best way to resolve by government sector

DATE : September 2017 **WORD COUNT :** 6,951 **PAGES :** 14

KEY TERM : corruption and government sector

CLASSIFICATION : Unclassified

Based on the study of causes of corruption, there are two main factors: firstly is personal interest, secondly is external environment which shall stimulate personal interest in wrong way. People who do themselves must ponder or contemplate on four elements: opportunity, motivation, risk and honesty. External environmental causes have a relationship close to the inner 8 opportunities; incentives and honesty are summarized in terms of economy and living conditions, politics, social environment. Ineffective state administration Laws or regulations have gaps or defects. Having a duty to facilitate the offense is falling under the influence of the situation and other causes.

For example, the influence of a wife or a woman, many gambling countries have similar corruption problems. The anti-corruption approach requires a continuous process. It begins with a culture of transparency, honesty and separation between 'private' and 'public', as well as the creation of effective monitoring systems. And reduce the incentives to corrupt. The government must have the will to resolve the problem of corruption truly by modifying the law to be up-to-date. There are more severe penalties. There is

disclosure of budget spending data from agency level to ministerial level to the public. And check it out Transactions that pay commission, commission, commission percentage,

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่องแนวทางการป้องกันการคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐฉบับนี้เป็นการแสวงหาความรู้ความจริงตามหลักการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ ทำให้ทราบถึงสาเหตุ ที่ทำให้เกิดการคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ และแนวทางการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลให้เกิดประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งความเจริญของประเทศชาติอย่างยั่งยืน เอกสารวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ความกรุณาจาก พันเอก ตฤธร นวพิตร ประธานกรรมการควบคุมเอกสารวิจัย ส่วนบุคคล ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแนวคิดในการทำเอกสารวิจัย พันเอก พิชชญาณ พวงทอง อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้กรุณาให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่องตลอดการวิจัย คณาจารย์ของวิทยาลัยการทัพบกทุกท่าน ที่กรุณาประสิทธิประสาทวิชาให้ความรู้และประสบการณ์ที่ทรงคุณค่าอย่างสูง และนอกเหนือจากข้อเสนอแนะทางวิชาการอันเป็นประโยชน์ในการวิจัยแล้ว ยังได้รับกำลังใจและคำชี้แนะอย่างดียิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่กรุณาให้การสนับสนุนข้อมูล อีกทั้งเสนอแนวความคิดที่มีประโยชน์ต่อการวิจัย ความดีอันเกิดจากผลงานการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยทุกท่านด้วยความเคารพ

สาเหตุของปัญหาคอร์รัปชันและแนวทางการแก้ปัญหา ในหน่วยงานภาครัฐ

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐเป็นปัญหาเก่าแก่ของสังคมไทยที่มีมายาวนาน และเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ทำให้ประเทศชาติเกิดความเสียหายประชาชนได้รับความเดือดร้อน การคอร์รัปชันเป็นปัญหาเรื้อรังในระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย แม้จะมีความพยายามลดความรุนแรงของปัญหา แต่ก็ยังไม่มีมาตรการใดที่แก้ไขปัญหาได้จริง จากการจัดทำดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน (Corruption Perception Index) โดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสระหว่างประเทศ (Transparency International) เมื่อปี 2555 ประเทศไทยได้คะแนนความโปร่งใสเพียง 37 จากคะแนนเต็ม 100 ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 88 จาก 174 ประเทศที่ทำการสำรวจ นับตั้งแต่มีการจัดทำดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันในปี 2538 คะแนนความโปร่งใสของประเทศไทยแทบไม่ดีขึ้น โดยในปี 2538 ประเทศไทยได้คะแนนความโปร่งใสเพียง 2.79 จากคะแนนเต็ม 10 ก่อนจะเพิ่มขึ้นเป็น 3.33 ในปี 2539 และค่อนข้างคงที่ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอาเซียน คะแนนความโปร่งใสของไทยอยู่ในระดับใกล้เคียงกับอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ และต่ำกว่ามาเลเซียเล็กน้อย ขณะที่สิงคโปร์ได้คะแนนความโปร่งใสสูงกว่าไทยมาโดยตลอด ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ ประเทศที่สามารถก้าวขึ้นเป็นประเทศกำลังพัฒนาขั้นสูง (graduated developing economies) เช่น เกาหลีใต้และไต้หวัน ต่างก็มีพัฒนาการด้านความโปร่งใสอย่างเห็นได้ชัด โดยเกาหลีใต้ได้คะแนนความโปร่งใสเพิ่มขึ้นจาก 4.29 ในปี 2538 เป็น 5.6 ในปี 2555 ส่วนไต้หวันได้คะแนนความโปร่งใสเพิ่มขึ้นจาก 5.08 ในปี 2538 เป็น 6.1 ในปี 2555

จากงานวิจัยที่มีผู้สนใจอย่างกว้างขวางมีผู้ให้ความหมายโดยทั่วไปไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ ได้ให้ความหมายอย่างทั่วไปว่า การคอร์รัปชัน คือ การกระทำนอกเหนือกฎหมาย (extra-legal institution) หรือนอกเหนือข้อตกลง โดยชอบธรรมทางสังคมในขณะหนึ่ง ๆ ซึ่งบุคคลหรือคณะบุคคลที่อยู่ในระบบราชการ หรือระบบเอกชน หรือทั้งสองระบบใช้ปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์แห่งตน โดยทำให้บุคคล

อื่นที่ไม่มีส่วนร่วมด้วยโดยตรงต้องเสียประโยชน์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งนี้ สุดแล้วแต่ผลของการต้อรองหรือการยินยอมของบุคคลที่มีส่วนร่วมโดยตรงในการกระทำนั้น ๆ¹

แวนรอย (Edward van Roy) ได้ให้ความหมายคำว่า คอร์รัปชัน ว่าเป็น การใช้อำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไร ความชอบพอ หรืออภิสิทธิ์ หรือเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มหรือชนชั้นซึ่งออกมาในรูปการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย หรือละเมิดมาตรฐานความประพฤติทางศีลธรรมจรรยาที่ยอมรับ² แม็คมุลเลน (M. McMullen) กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ A Theory of Corruption ว่า "ถ้าข้าราชการคนใดรับเงินหรือสิ่งของที่มีค่าเป็นเงิน เพื่อทำการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งตนมีหน้าที่อยู่แล้ว หรือให้ทำในสิ่งที่ตนไม่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ หรือเลือกกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยเหตุผลที่ไม่สมควร ถือว่าข้าราชการผู้นั้นฉ้อราษฎร์บังหลวง"³ รวมทั้ง เบย์เลย์ (David H. Bayley) ได้ให้ความหมายว่า "คอร์รัปชัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับสินบนนั้นเป็นถ้อยคำที่มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมถึงการใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด อันเกิดจากการเห็นประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเงินตราเสมอไป" เบย์เลย์ (David H. Bayley) ได้กล่าวไว้ใน "The Effects of Corruption in a Developing Nation" ในหนังสือ Political Corruption ของ Arnold J. Heidenheimer ว่า "คอร์รัปชันเป็นเรื่องธรรมดาของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ซึ่งมักจะกล่าวขวัญกันอยู่เป็นประจำในรูปของข่าวลือเสียเป็นส่วนมาก แต่ก็มีเค้ามูลความจริงอยู่มากเหมือนกัน และพอจะตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ว่า ประชาชนในประเทศด้อยพัฒนามักจะถือว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นองค์ประกอบชีวิตประจำวันของข้าราชการ อันจะขาดเสียมิได้ และบรรดาข้าราชการทั้งหลายก็มีความรู้สึกเช่นนั้นด้วย"⁴ นอกจากนั้นศาสตราจารย์ ธานินทร์ ภัยวิเชียร กล่าวว่า การฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นโรคระบาดที่น่าสะพรึงกลัวในบรรดาประเทศด้อยพัฒนา (underdeveloped countries) หรือที่เรียกให้ไพเราะว่า ประเทศกำลังพัฒนา (developing countries) และไม่มียุคใดสมัยใดที่ประชาชนจะหวงกังวลใจในเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงเท่าสมัยปัจจุบัน และมีความเห็นต่อไปอีกว่า การฉ้อราษฎร์บังหลวง มีลักษณะแปลกไปจากความผิดหรืออาชญากรรมประเภทอื่น ๆ อยู่ประการหนึ่งคือยากแก่การป้องกันและปราบปราม เพราะผู้ที่รู้เห็นส่วนมากมักเป็นผู้ที่ร่วมกระทำ ความผิดด้วย จึงยากแก่การพิสูจน์ ยิ่งกว่านั้นยังเป็นที่ยอมรับกันว่า แม้จะรู้อยู่แก่ใจว่าใคร กินสินบาตรคาดสินบนก็พูดตรงๆ ไม่ได้ เพราะถึงจะเป็นเรื่องจริงก็อาจจะถูกฟ้องฐานหมิ่นประมาทได้ ส่วนการที่จะพิสูจน์ว่าเป็นเรื่องแสดงข้อคิดเห็นเพื่อสาธารณประโยชน์

ก็มีอุปสรรคดังกล่าว กรณีนี้จึงเป็นเรื่องพูดกันตามเสียงลือ ซึ่งผู้พูดจะต้องรับผิดชอบ ดังนั้น การกล่าวถึงเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงจึงต้องพูดกันอย่างระมัดระวังและพูดได้เพียง กลางๆ เท่านั้น⁵

สำหรับคำนิยามที่เน้นถึงระบบราชการ (public office-centered definition) ก็มีผู้สนใจ ให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวางเช่นกัน เช่น คำนิยามของ แมคมุลเลน (McMullen) ที่กล่าวว่า "ถ้าเจ้าหน้าที่คนใดรับเงินในการปฏิบัติหน้าที่ ลักษณะการกระทำเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการคอร์รัปชัน" หรือคำนิยามของ นีย์ (J. S. Nye) ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า "คอร์รัปชันเป็นพฤติกรรมซึ่งเบี่ยงเบนออกจากหน้าที่ที่ปฏิบัติโดยปกติ เพราะคำนึงถึง ประโยชน์ส่วนตัว (เช่น ครอบครัว ความเป็นเพื่อน) และเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ซึ่งรวมถึงการให้สินบน การเกื้อหนุนญาติมิตร การโกงเงินหรือทรัพย์สินที่จัดไว้เป็นพิเศษ"⁶ การคอร์รัปชันภาครัฐคือการ ใช้ตำแหน่งหรืออำนาจทางราชการและการเมือง เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ และ/หรือการฉ้อโกงเอาเงินสาธารณะมาเป็นของตนและพรรคพวก หรือหาประโยชน์อื่นๆ ซึ่งอาจมิใช่เป็นตัวเงิน วิธีการที่ใช้อาจจะผิดกฎหมายหรือไม่ผิด แต่เป็นพฤติกรรมซึ่ง สาธารณชนจะไม่พอใจ เนื่องจากเป็นการกระทำที่ขัดกับความ คาดหวังของสาธารณชนเรื่องมาตรฐานความซื่อสัตย์และพฤติกรรมที่ดีของบุคคล สาธารณะ (ข้าราชการและนักการเมือง) คำจำกัดความส่วนหลังนี้ เขียนไว้เพื่อเปิดช่องให้ มีการตีความพฤติกรรมคอร์รัปชัน ที่อาจจะแตกต่างกันในแต่ละสังคม หรือแม้แต่ในสังคม เดียวกัน นิยามอาจต่างกันตามช่วงระยะเวลาเนื่องจากความคาดหวังเกี่ยวกับบุคคล สาธารณะอาจต่างกันในช่วงระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป การคอร์รัปชันในความหมาย ตามทัศนะของคนไทยนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับคำว่าคอร์รัปชัน ซึ่งพออนุโลมได้ว่า มีความหมายเช่นเดียวกันกับทัศนะของสากล อันรวมถึงการคอร์รัปชัน การทุจริตใน หน้าที่ราชการ การรีดนาทาเร้นประชาชน การกินสินบน ตลอดจนความอยุติธรรมอื่นๆ ที่ข้าราชการหรือบุคคลอื่นใดใช้เป็นเครื่องมือในการลิดรอนความเป็นธรรมและความ ถูกต้องตามกฎหมายของสังคม หรือหากจะกล่าวอย่างสั้นที่สุดคือ การทุจริต และการประพฤติ มิชอบ ของข้าราชการ ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2530 มาตรา 3 ความว่า "การทุจริต" หมายความว่า "การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดในตำแหน่งหรือ

หน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น" "การประพฤติมิชอบในวงราชการ" หมายความว่า "การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติของคณะรัฐมนตรี อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมุ่งหมายจะควบคุมดูแลการรับ การเก็บรักษา หรือการใช้เงินหรือทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าจะการปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัตินั้น เป็นการทุจริตในวงราชการด้วยหรือไม่ก็ตามและให้หมายความรวมถึงการประมาทเลินเล่อในหน้าที่ดังกล่าวด้วย"⁷ สาเหตุที่ทำให้เกิดการคอร์รัปชันมี 2 ประการคือ 1. สาเหตุเกิดขึ้นจากภายในตัวบุคคลของผู้กระทำ และ 2. จากสภาพแวดล้อมภายนอกหรือสิ่งแวดล้อม

ในด้านสาเหตุที่เกิดขึ้นจากภายในของผู้กระทำ สุทธิ อากาศฤกษ์ อดีตเลขาธิการคณะกรรมการ ป.ป.ป. กล่าวถึงสาเหตุที่เกิดคอร์รัปชันว่า ทางด้านตัว ผู้กระทำเองจะต้องไตร่ตรองหรือใคร่ครวญถึงองค์ประกอบต่างๆ 4 ประการคือ โอกาส สิ่งจูงใจ การเสี่ยงภัย และความซื่อสัตย์ 1.โอกาส โดยสัญชาตญาณของมนุษย์ทุกคนจะต้องมีความกลัวและความระแวงนานาประการ การกระทำใดก็ตามปกติจะไม่กระทำจนกว่าจะมั่นใจ หรือเชื่อใจว่ามีช่องว่างที่จะกระทำได้ ในกรณีคอร์รัปชันก็เช่นเดียวกัน ตามปกติจะไม่ทำการคอร์รัปชันจนกว่าจะมีช่องโอกาสที่ตนเชื่อว่า เมื่อกระทำลงไปแล้วจะไม่ถูกจับได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากผู้กระทำอยู่ในตำแหน่ง ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งเปิดโอกาสให้คอร์รัปชันได้กว้างขวาง ประกอบกับความง่ายที่จะทำ การคอร์รัปชันก็จะมีโอกาสได้มากขึ้น 2.สิ่งจูงใจ เมื่อมีโอกาสนี้ก็ต้องพิจารณาต่อไปว่ามีสิ่งจูงใจหรือไม่อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งขนาดของผลประโยชน์ที่จะได้รับ หรือขนาดของผลประโยชน์ที่จะสูญเสียไปเมื่อกระทำการคอร์รัปชัน 3.การเสี่ยงภัย ต้องพิจารณาดูอีกต่อไปว่า หากกระทำไปแล้วผลที่ได้รับจะคุ้มค่าหรือไม่ หากกรณีถูกตรวจพบถูกจับได้ 4.ความซื่อสัตย์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ หากข้าราชการ พนักงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความซื่อสัตย์แล้ว ถึงแม้จะมีโอกาสนี้ย่อมจะไม่พึงปรารถนากระทำการคอร์รัปชันเป็นแน่ และนับว่าความซื่อสัตย์เป็นตัวสกัดกั้นกิเลสมีให้ปรารถนาผลประโยชน์อื่นๆ ที่มีขอบ สำหรับผู้ที่ไม่ซื่อสัตย์สุจริตแล้วเป็นเรื่องที่ป้องกันและปราบปรามได้ยาก⁸

สาเหตุมาจากภายนอกหรือ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมูลเหตุภายใน ทั้งเรื่องโอกาส สิ่งจูงใจ และความซื่อสัตย์สุจริต โดยอาจจะสรุปได้ 8 ประการ ดังนี้ 1. มูลเหตุทางด้าน เศรษฐกิจและการครองชีพ นักวิชาการจำนวนมากมีความเห็นว่า การคอร์รัปชันนั้น สืบเนื่องมาจาก รายได้ไม่ได้สัดส่วนกับการครองชีพ รายได้เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา คอร์รัปชันสาเหตุอย่างหนึ่ง เนื่องจากสภาพสังคมไทยทุกสมัยมีปัญหาด้านความแตกต่าง ในฐานะของบุคคล การดิ้นรนต่อสู้จึงไม่มีขอบเขตว่าสุจริตหรือทุจริต รายรับของ ข้าราชการไทยโดยเฉพาะข้าราชการระดับล่างต่ำมาก ขณะที่ค่าครองชีพสูงขึ้นเรื่อย ๆ ข้าราชการต้องต่อสู้ดิ้นรน เพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวประกอบกับนักธุรกิจมักตัดความ รำคาญจนกลายเป็นธรรมเนียมว่าเวลาไปติดต่อ กับราชการต้องมีสินบนไปให้ การเกิด โครงการใหญ่ ๆ ของรัฐจำนวนมากเป็นการทำให้ข้าราชการและพ่อค่านักธุรกิจร่วมมือกัน หาผลประโยชน์ รวมทั้งเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นแต่ทรัพยากรของชาติมีจำกัด จึงได้มีบุคคลวิ่งเต้นกันมาก และก่อให้เกิดการทุจริตขึ้นในวงราชการ⁹ อย่างไรก็ตาม ได้มีนักวิชาการหลายท่านไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้ โดยเห็นว่าไม่เป็นจริงเสมอไป กล่าวคือ ยังมีผู้ที่ยากจนอีกจำนวนไม่น้อยที่บำเพ็ญตนน่านับถือ แม้จะยากจนก็อยู่ตามประสายากจน ตรงกันข้ามกับคนมั่งมีบางคนกลับทำการคอร์รัปชันอย่างปราศจากความอับอาย¹⁰

2. มูลเหตุทางด้านการเมือง สภาวิจัยแห่งชาติได้ทำการวิจัยและเห็นว่า การเมือง เป็นสาเหตุหนึ่งของการคอร์รัปชัน คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทำให้ เกิดนักการเมืองหลายคนใช้อำนาจในทางแสวงหาประโยชน์ก่อให้เกิดการทุจริตในวงราชการ อย่างกว้างขวาง¹¹ ระบบพรรคการเมืองทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันแสวงหาผลประโยชน์ กลายเป็นการหากินแบบเป็นกลุ่ม มีการประมูลตัวนักการเมืองพรรคอื่นที่ทำตัวดี หรือเป็น นักพูด จนมีคำพูดเปรียบเทียบในครั้งหนึ่งว่า ถ้ามีเงิน ก็คงซื้อนักการเมืองได้เกือบทั้งสภา และสามารถเป็นรัฐบาลได้ตลอดเวลา เกริกไกร จิระแพทย์ กล่าวถึงการเมืองที่มีผลต่อการ คอร์รัปชันไว้ว่า ประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลไม่ได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์การได้มาซึ่ง อำนาจ ไม่ได้เป็นไปตามทำนองคลองธรรม เรียกว่าการเมืองไม่มีเสถียรภาพ ทำให้นักการเมืองเกิดทัศนคติต้องคอร์รัปชันเพื่อถอนทุนค่าใช้จ่ายเลือกตั้ง การไม่มีเงิน ช่วยเหลือสนับสนุนการเลือกตั้ง ทำให้นักการเมืองที่ซื่อสัตย์สุจริตต้องเลือกที่จะกลายเป็น คนยากจนหรือทิ้งเวทีการเมืองไป แต่นักการเมืองที่ไม่สุจริตก็เข้าหาการคอร์รัปชัน และ เนื่องจากต้องใช้จ่ายเงินหาเสียงมากผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงต้องหาความช่วยเหลือจากภายนอก

ซึ่งการที่กลุ่มต่างๆ ที่มีเงินมากหาได้ยาก จึงเปิดโอกาสให้นักธุรกิจที่ร่ำรวยเข้ามา ทำหน้าที่แทนกลุ่มต่างๆ นักธุรกิจชั้นสูงสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริหารประเทศและผู้แทนราษฎร โดยอาศัยเงินเป็นสินน้ำใจมากที่สุด¹² 3. มูลเหตุจากสภาพแวดล้อมทางสังคม การพิจารณามูลเหตุของการคอร์รัปชัน จะต้องมีการนำธรรมเนียมของสังคมมาพิจารณาด้วย เช่น มีการเปรียบเทียบว่า ในแอฟริกามีการคอร์รัปชันมากกว่าเดนมาร์กก็เพราะชาวแอฟริกาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เห็นการคอร์รัปชัน เป็นสิ่งธรรมดาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอย่างหนึ่ง ไม่ถือว่าการคอร์รัปชันเป็นสิ่งชั่วร้าย ในปี 2514 รัฐมนตรีของมาเลเซียคนหนึ่งถูกจับได้ว่ารับสินบน แทนที่ประชาชนจะรู้สึกรังเกียจกลับแสดงความสงสาร และเห็นใจที่รัฐมนตรีผู้นั้นทำได้ไม่แนบเนียนพอ¹³ สังคมไทยแต่เดิมมีคุณลักษณะที่แสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อการทุจริตในวงราชการอย่างมาก แต่ในปัจจุบันความนิยมในวัตถุมีอิทธิพลสูงมากขึ้น คุณธรรมของคนลดน้อยลงตามลำดับจากจิตใจประชาชน มีการเอาแบบอย่างกันในทางสังคมที่กินอยู่ฟุ่มเฟือย และไม่ถือว่าการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นเรื่องที่น่าอับอายหรือเสียหาย ถ้ามีเงินสังคมไทยทุกแห่งถือว่าเงินเท่านั้นสำคัญที่สุดในสังคมยุคนี้ยิ่งโกงยิ่งมีเกียรติมีสมัครพรรคพวกมาก และเนื่องจากสังคมไทยยังฝังแน่น อยู่ในระบบ "เจ้าขุนมูลนาย" ราษฎรกลัวเกรง ข้าราชการและผู้มียศศักดิ์สูงแม้ราษฎรจะรู้ว่า ข้าราชการคนนี้ทุจริตก็ยังไม่เคารพ กราบไหว้อยู่เช่นเดิม¹⁴ นอกจากนี้การที่ประชาชนขาดความรู้ ไม่ทราบวิธีที่จะติดต่อเจ้าพนักงาน จึงเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ถือโอกาสจากความโง่เขลาเบาปัญญาเรียกเอาเงินทอง อยู่เสมอ¹⁵ และการกระตบระหว่างขนบธรรมเนียมดั้งเดิม กับวิธีการปกครองแบบใหม่ก็ทำให้เกิดการคอร์รัปชันได้ โดยประเพณีของไทยที่ต้องให้ของขวัญแก่ผู้มีบุญคุณ หรือทำประโยชน์ให้ก็นำไปสู่การคอร์รัปชัน แต่ก่อนมีการให้ของขวัญอย่างเดียว แต่ปัจจุบันเมื่อเศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองขึ้นก็มีการให้เงินด้วย เคยมีการทำการสำรวจความคิดเห็นเรื่อง การรับของสมนาคุณที่ตนทำประโยชน์ให้จากการทำตามหน้าที่ตามปกติ ผลออกมาว่าคนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นของธรรมดาและไม่ถือว่าผิด และประชาชนให้การยอมรับในพฤติการณ์นี้มากกว่าข้าราชการ¹⁶ 4. มูลเหตุจากการบริหารงานของรัฐที่ขาดประสิทธิภาพ สุธี อากาศฤกษ์ กล่าวว่า การบริหารงานที่ขาดประสิทธิภาพหมายถึงการปกครองบังคับบัญชาที่หละหลวมผู้ใต้ปกครองและผู้บังคับบัญชาไม่สุจริต ซึ่งเห็นได้บ่อย ๆ การไม่กวดขันควบคุมทางระเบียบวินัยเกือบจะเป็นประเพณีนิยมของบ้านเมืองไป ตัวอย่าง เช่น จากการที่ให้เจ้าหน้าที่ ป.ป.ป. นั่งรถสิบล้อ

จำนวน 3 คันผ่านด่านต่าง ๆ เข้ามาในกรุงเทพมหานครได้ถูกเรียกหรือเสียเงินแก่เจ้าหน้าที่ด่านหลายสังกัด เป็นเงินถึง 11,090 บาท และเสียเวลาจากปกติ 8 ชั่วโมงเป็น 16 ชั่วโมง การคอร์รัปชันเช่นนี้หมายถึงการไม่ควบคุมดูแล¹⁷ ความบกพร่องในการบริหารเปิดโอกาสให้แก่การคอร์รัปชัน และบางครั้งการบริหารงานอย่างเป็นทางการมากเกินไปก็ทำการคอร์รัปชันมีมากขึ้นด้วย¹⁸

5. มูลเหตุจากกฎหมายหรือระเบียบมีช่องว่างหรือมีข้อบกพร่อง ปัญหาสำคัญของกฎหมายก็คือ คติทางวิธีพิจารณาความที่ว่า "บุคคลยังบริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดจริง" แต่การคอร์รัปชันมิได้เป็นอาชญากรรม ที่เห็นได้โจ่งแจ้งหาพยานหลักฐานได้ยาก ยิ่งกว่านั้น การคอร์รัปชันยังก่อประโยชน์ให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจึงไม่ค่อยมีฝ่ายใดยอมเปิดเผยออกมา และถ้าหากมีฝ่ายใดปรารถนาจะเปิดเผยความจริงในเรื่องนี้ กฎหมายหมิ่นประมาทก็ยับยั้งเอาไว้ ทั้งกฎหมายของทุกประเทศเอาผิดกับบุคคลผู้ให้สินบนเท่า ๆ กับผู้รับสินบนจึงไม่ค่อยมีผู้ให้สินบนรายใดกล้าดำเนินคดีกับผู้รับสินบนเลย ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ ถ้ากฎหมายออกมาตรงกันข้ามกับ ความพอใจของคนส่วนใหญ่ในสังคมหรือทำให้ ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายนั้นได้เปรียบก็เป็นที่มาของคอร์รัปชันเช่นกัน เป็นต้นว่า กฎหมายกับการพนัน โสเภณี ยาเสพติด ที่ดิน ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น¹⁹

6. มูลเหตุจากการมีตำแหน่งหน้าที่ที่เอื้ออำนวยต่อการกระทำผิด ถ้าปราศจากอำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ราชการแล้ว การคอร์รัปชัน ก็จะเกิดขึ้นได้ยาก แม้จะมีสภาพแวดล้อมประการอื่นประกอบอยู่ด้วยก็ตาม ส่วนราชการใดจะมีการคอร์รัปชันหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำ และความยึดมั่นในหลักจริยธรรม หลายกรณีเกิดขึ้นเพราะผู้นำอ่อนแอ การคอร์รัปชันพบมากในส่วนราชการที่เจ้าหน้าที่ระดับสูง ไม่สามารถควบคุมเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยให้อดทนต่อความเย้ายวนของสินบนได้ ยิ่งไปกว่านั้นก็คือเจ้าหน้าที่ระดับสูงเหล่านั้นก็คอร์รัปชันเสียเอง²⁰ เจ้าพนักงานผู้มีตำแหน่งมีอำนาจหน้าที่ในการอนุมัติอนุญาตให้สัมปทานหรือคำอนุมัติอนุญาตประกอบการต่าง ๆ ตำแหน่งหน้าที่ในลักษณะนี้เอื้ออำนวยต่อการกระทำผิด เพราะเป็นไปในลักษณะที่เป็นภาษาพูดว่า "เกือบจะว่าไม่ต้องทำอะไร ปล่อยให้เข้ามาติดขัดตัวเอง" หมายความว่ากักเรื่องไว้เฉยๆ เดี่ยวก็วิ่งมาหาเอง แล้วก็ได้มาอย่างนี้ แต่ไม่ได้หมายความว่ามีการมีตำแหน่งหน้าที่ที่เอื้ออำนวยต่อการกระทำผิดจำเป็นต้องเป็นตำแหน่งใหญ่ๆ ตำแหน่งเล็กๆ ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งสูงเสมอไป²¹

7. มูลเหตุจากการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสถานการณ์ สุทธิอากาศฤกษ์ สันนิษฐานว่าการตกอยู่ในภาวะแวดล้อมและอิทธิพลของ ผู้ทุจริตมีทาง

เป็นไปได้ที่ผู้หนึ่งจะต้องทำทุจริตด้วย เพราะว่ามีตัวอย่างบุคคลที่มาหาในลักษณะเดือดร้อน มีมาราย เพราะถูกตั้งกรรมการสอบสวนให้ออกจากราชการ มีข้าราชการจำนวนไม่น้อยที่บ่นในที่ลับและที่เปิดเผยว่า ตนเองไม่อยากจะเกี่ยวกับการคอร์รัปชันใดๆ เลย แต่จะทำอย่างไรได้ในเมื่อคอร์รัปชันเป็นเรื่องของ "ระบบ"²² นายกรัฐมนตรีเนห์รูแห่งอินเดียเคยกล่าวไว้ว่า การที่ผู้นำระดับสูงเที่ยวปาฐกถาว่า ทุกๆ คนต่างทำการคอร์รัปชันกันทั้งนั้น เป็นการสร้างบรรยากาศ ที่เอื้ออำนวยต่อการคอร์รัปชันขึ้นมาในสังคม เพราะข้าราชการชั้นผู้น้อยก็จะคิดว่า หากคนอื่นทั่วไปต่างทำการคอร์รัปชันกันหมดแล้ว "ทำไมตนจึงจะไม่ทำเหมือนกับเขาบ้างเล่า"²³ 8. มูลเหตุอื่นๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีมูลเหตุสำคัญของการคอร์รัปชันอีกนานับประการ เช่น อิทธิพลของภรรยาหรือผู้หญิง กรณีนี้ อุทัย หิรัญโต กล่าวไว้ว่า ภรรยามีอิทธิพล อย่างสำคัญในการก่อให้เกิดการคอร์รัปชันในวงราชการ ไม่น้อยกว่าผู้คอร์รัปชันเอง ภรรยาข้าราชการเป็นตัวละครสำคัญที่สนับสนุนและส่งเสริมให้สามีของตนทำการ คอร์รัปชันด้วยวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ความมั่งคั่งสมบูรณ์และเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในครอบครัว จุดเริ่มต้นที่ทำให้ภรรยาเข้ามามีส่วนในการคอร์รัปชัน เพราะเหตุภรรยาเป็นผู้ใกล้ชิดกับสามี ผู้ใช้อำนาจหน้าที่และอำนวยความสะดวกให้แก่ ผู้อื่นมากที่สุด เหตุนี้เองที่ผู้แสวงหาประโยชน์จากข้าราชการจึงชอบที่จะเข้ามาหา "คุณนาย" หรือเรียกว่า "เข้าหลังบ้าน" และโดยเฉพาะคนที่กลัวภรรยาหรือภรรยา เข้ามามีบทบาทในหน้าที่การงานของสามี ในบางกรณีสามีอาจจะรังเกียจคอร์รัปชันเพราะเห็นเป็นสิ่งชั่วร้ายและกลัวความผิด แต่แล้วจำใจคอร์รัปชันเพราะกลัวภรรยา จะไม่พอใจและทนอิทธิพลต่อการรบกวนรบกวนของภรรยาไม่ไหว²⁴ สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการคอร์รัปชันของข้าราชการก็คือการพนัน ชูเชิด รักตะบุตร ผู้พิพากษาศาลฎีกามองว่า การพนันเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาอาชญากรรมและการคอร์รัปชันจากประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้พิพากษาหัวหน้าศาลที่จะต้องรับผิดชอบในปัญหาการเงินของศาล ต้องใช้ความระมัดระวังและสังเกตเจ้าหน้าที่การเงินและจากศาลชอบเล่นการพนันหรือไม่ หากชอบเล่นการพนันก็ต้องระมัดระวังให้ดี เพราะอาจจะต้องมารับผิดชอบค่าใช้จ่ายหลวงร่วมกับเจ้าหน้าที่ก็ได้²⁵

จากสาเหตุที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันทั้งภายใน และภายนอกสามารถกำหนดรูปแบบที่มีความชัดเจนได้ 4 ประเภทคือ 1.ระบบส่งส่วย (syndicate corruption) ข้าราชการ

ชั้นผู้น้อยเก็บส่วย หรือภาษีไม่เป็นทางการแล้วรวบรวมที่กองกลาง หลังจากนั้นแจกจ่าย รายได้ส่วยไปยังข้าราชการทั้งระดับสูงและล่างในกรม กองโดยการเรียกเก็บภาษีคอร์รัปชัน ซึ่งรวมทั้งการเรียกสินบน/ส่วย/สินน้ำใจ ตอบแทนการคุ้มครองธุรกิจผิดกฎหมาย การกระทำผิดกฎหมาย ผิดระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ที่ทางการกำหนดไว้ การดิ่งเงินงบประมาณมาเป็นของตน ผ่านค่าคอมมิชชันโครงการ การรับสินบน การจัดซื้อจัดจ้าง รวมทั้งการเสนอโครงการเพื่อให้ได้เงินคอร์รัปชัน โดยโครงการดังกล่าวอาจไม่มีประโยชน์อย่างแท้จริง การรับสินบนในขบวนการหลีกเลี่ยงภาษี การโกงภาษี การจ่ายสินบนเพื่อให้ได้มาซึ่งการผูกขาดธุรกิจ หรือการผูกขาดการประมูลโครงการ การเล่นพรรคเล่นพวก การดำรงตำแหน่งหลายหน่วยงานทั้งของ (conflicts of interests) เช่น อธิบดีกรมสรรพสามิต เป็นกรรมการของบริษัทเอกชนที่ต้องเสียภาษีสรรพสามิต

2. กินตามน้ำ การจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement kickbacks) การกินตามน้ำ ทวนน้ำ ใต้น้ำ บนน้ำ ล้วนแล้วแต่เป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงทั้งสิ้น เพราะสิ่งใดที่ทางราชการเห็นว่า เจ้าหน้าที่ควรจะได้รับผลตอบแทน ทางราชการเข้าได้กำหนดเป็นกฎหมาย เป็นระเบียบไว้ ให้ทำการเบิกจ่ายแล้ว เช่นเงินเดือน เบี้ยเลี้ยง เงินประจำตำแหน่ง ค่าเดินทาง ค่าเลี้ยงภรรยา ฯลฯ เพราะทางราชการไม่ประสงค์ให้ไปเรียกรับค่าตอบแทนจากใครเพิ่มเติม ถ้ามีการไปเรียกรับเพิ่มโดยจะอ้างว่าเป็นค่าดำเนินการ หรือค่าตอบแทนการดำเนินงานอื่น ๆ ย่อมถือว่าเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวง²⁶

3. การจ่ายสินบนเพื่อให้ได้การผูกขาดกิจการบางประเภทที่ต้องได้ สัมปทานจากรัฐบาล และเพื่อคงสภาพการผูกขาดนั้นไว้โดยการจ่ายสินบนเป็นการจ่ายประจำให้ข้าราชการหลายระดับในบางกรณีจ่ายทั้งกรมการดิ่งเงินงบประมาณแผ่นดิน จากค่าคอมมิชชันโครงการมาเป็นของตน การรับสินบนการจัดซื้อจัดจ้าง รวมทั้งการเสนอโครงการเพื่อให้ได้เงินคอร์รัปชัน ทั้ง ๆ ที่โครงการดังกล่าวอาจไม่มีประโยชน์อย่างแท้จริง

4. การคอร์รัปชันการประมูลโครงการมีหลายวิธีการ แต่โจ่งแจ้งที่สุดคือ การฮั้วกันระหว่างกลุ่มผู้เสนอประมูล เพื่อควบคุมการประมูลแล้วมีข้อตกลงเวียนกันเป็นผู้ชนะประมูลเป็นคราว ๆ ไป ระบบการจัดซื้อจะต้องมีความสามารถในการป้องกันการทุจริต ด้วยกระบวนการป้องกัน ตรวจสอบ และคว่ำบาตรการทุจริต ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการทุจริตในกฎหมายอาญา ทั้งการปลอมแปลง การฉ้อโกง การมีผลประโยชน์ทับซ้อน การคว่ำบาตรเป็นหนึ่งในมาตรการที่รัฐสามารถใช้เพื่อทำให้กระบวนการทางกฎหมายมีประสิทธิภาพเป็นการป้องกัน และลงโทษไม่ให้ผู้ที่เคยทำความผิดเข้ามามีส่วนร่วม

ในกระบวนการจัดซื้อได้อีก เมื่อสรุปถึงวิธีการสำคัญในการรับมือกับปัญหาการทุจริตจัดซื้อจัดจ้างนั้น มาตรการป้องกันถือเป็นวิธีการที่ดีกว่ามาตรการแก้ไข ที่รอให้ปัญหาเกิดแล้วจึงไปแก้ โดยสิ่งสำคัญที่จะสามารถป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างก็คือ ความโปร่งใส ที่เกิดจากการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามาตรวจสอบแก้ไขกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง มีการอำนวยความสะดวกให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ในการตรวจสอบ และรายงานความผิดที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น พัฒนาให้เกิดการประมวลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมากขึ้น หรือสร้างมาตรการในการคุ้มครองพยานที่สามารถให้เบาะแสการกระทำความผิดได้เพื่อให้บุคคลอื่นๆสามารถเข้าร่วมกระบวนการตรวจสอบหรือร้องเรียนได้อย่างมั่นใจมากขึ้น²⁷

มาตรการป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชันในวงราชการไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดจากการละทิ้งอุดมการณ์ของข้าราชการในฐานะปัจเจกบุคคล หรือเกิดจากความไม่มีศีลธรรมและสำนึกของข้าราชการ ในทางตรงข้ามกลับพบว่า สภาพการไร้อุดมการณ์ หรือการมีอุดมการณ์ของข้าราชการที่ไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ส่วนรวม ของประเทศชาติและประชาชนนั้น เป็นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม คือการเปลี่ยนแปลงในบริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยีประการหนึ่ง และเป็นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบราชการเองอีกประการหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงนี้แม้จะเกิดขึ้นอยู่เสมอและมีมานานแล้วก็ตาม แต่ความเข้มข้นของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรากฏชัดในช่วงเวลาทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลให้ปัญหาการคอร์รัปชันในวงราชการทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ และยังมีขอบเขตรอบคลุมทั้งในระดับสังคมส่วนรวม ระดับรัฐ และระดับระบบราชการเองด้วย มีความจริงพื้นฐาน 2 ประการสำคัญที่ต้องยอมรับร่วมกันก่อน ประการแรก คือ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะกระทำในจุดใดจุดหนึ่งไม่ได้ เพราะที่มาของปัญหาเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบททั้ง 3 ระดับ คือ (1) ระดับสังคม (2) ระดับรัฐ และ (3) ระดับระบบราชการ ดังนั้นการแก้ไขเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตสำนึกและพฤติกรรมของข้าราชการจึงต้องเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาของบริบททั้ง 3 ระดับดังกล่าวด้วยไม่ใช่มุ่งแก้ไขปัญหาที่จุดใดจุดหนึ่ง เป็นการเฉพาะ โดยละเลยการแก้ไขปัญหาในจุดอื่น ประการที่สอง สภาพปัญหาจิตสำนึกและพฤติกรรมของข้าราชการที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่อย่างในปัจจุบันนี้ต้องใช้เวลาหลายสิบปี กว่าสภาพปัญหาจะเกิดขึ้น

เช่นที่ปรากฏในปัจจุบัน ในลักษณะเช่นนี้ จึงต้องยอมรับว่าการมุ่งหวังให้การแก้ไขปัญหาคิดสำนึกและพฤติกรรมของข้าราชการสำเร็จภายในระยะเวลาอันสั้นย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การแก้ไขปัญหาคิดสำนึกและพฤติกรรมของข้าราชการในการบรรเทาการคอร์รัปชันนั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย โดยเริ่มจากรัฐหรือรูปธรรมของรัฐ ตัวข้าราชการ ตลอดจนประชาชนทั่วไป มิใช่ปล่อยให้เป็นการกระทำที่หรือความรับผิดชอบของใครหรือหน่วยงานโดยเฉพาะ ในทำนองเดียวกันผลสำเร็จของการพัฒนาจิตสำนึกของข้าราชการในการบรรเทาการคอร์รัปชันก็ต้องตกอยู่กับคนในสังคมไทยด้วยเช่นกัน การศึกษาเรื่องนี้ให้ข้อคิดว่า มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการ คอร์รัปชันต้องกระทำอย่างรอบด้าน ทั้งในระดับจุลภาค (micro) และระดับมหภาค (macro) การแก้ปัญหาเฉพาะจุดหนึ่งจุดใดย่อมไม่สามารถแก้ไขปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากสมมุติฐานที่ซับซ้อนนี้ได้²⁸

แผนการป้องกันการคอร์รัปชันมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการลดระดับการคอร์รัปชันในระยะยาว หลักการคือ ลดโอกาสหรือปิดช่องโหว่ที่นำไปสู่การคอร์รัปชันได้ง่าย ๆ มีการทดสอบความซื่อสัตย์ของข้าราชการเป็นครั้งคราว และแสวงหาข้อมูลเรื่องการคอร์รัปชันภายในหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง หน่วยงานที่มีปัญหาการคอร์รัปชัน เช่น กรมตำรวจ กรมที่ดิน กรมโยธาธิการ บางหน่วย งานในกระทรวงศึกษาธิการตั้งหน่วยงานเพื่อรับข้อร้องเรียนเรื่องการคอร์รัปชันของตนเองขึ้นมา มีหน้าที่เพื่อรับฟังปัญหาและหาทางแก้ไข แนวทางแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันภายในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งแต่ละหน่วยงานควรทำเองได้ ควรประกอบด้วยวิธีการป้องกันต่าง ๆ เช่น ปรับปรุงระเบียบกฎหมายเกณฑ์ของการให้บริการประชาชนให้เรียบง่าย ลดโอกาสที่ข้าราชการจะใช้อำนาจเพื่อการคอร์รัปชัน การจับตาดูเพื่อประเมินพฤติกรรมคอร์รัปชันอย่างเป็นระบบในหน่วยงานที่มีการร้องเรียนเรื่องการคอร์รัปชันหนาหู หรือมีเหตุการณ์เกิดขึ้น อาจใช้ทั้งระบบจัดตั้งกล้องถ่ายวิดีโอ และการใช้สายลับภายในโดยมิบอกเล่าให้ข้าราชการทราบหัวหน้าสำนักงานจะต้องหูตาไวเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ แสวงหาทางกระจายกลุ่มคนที่อาจรวมหัวกันตั้ง “แก๊ง” ดังกล่าว ลดโอกาสการคอร์รัปชัน โดยการสับเปลี่ยนบุคคล หรือการโยกย้ายหน่วยงานที่ทำบ่อยครั้ง เพื่อป้องกันการรวมกลุ่มจัดตั้ง “แก๊ง” หรือ syndicate ในการคอร์รัปชัน จับตาดูพฤติกรรมของระดับหัวหน้างาน ซึ่งจากประสบการณ์ของประเทศ

ต่าง ๆ พบว่า ข้าราชการระดับหัวหน้ามีแนวโน้มจะคอร์รัปชันสูง แล้วจึงหาวิธีการอันเดียวกันจับตาดูพฤติกรรมของข้าราชการระดับรองลงมา ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องการเงินทุกระดับต้องได้รับการพิจารณาคัดเลือกเป็นพิเศษ และควรต้องแจ้งมูลค่าทรัพย์สินของตนเองและครอบครัวแก่ทางการพร้อมหลักฐานทุกปีเพื่อป้องกันมิให้รั่วไหลผิดปกติจากการคอร์รัปชัน ทุกหน่วยงานที่มีปัญหาการคอร์รัปชันต้องมีหน่วยงานวิจัยสู่ทางการคอร์รัปชันในสำนักงาน รวมทั้งศึกษาลักษณะประเภทบุคคลที่มีแนวโน้มจะทำการคอร์รัปชันจากกรณีที่เกิดขึ้นแล้ว มีการทำ integrity test หรือการทดสอบเรื่องความซื่อตรงของข้าราชการในหน่วยงานเป็นครั้งเป็นคราว จัดตั้งศูนย์ทำการสำรวจทัศนคติของสาธารณชนเพื่อประเมินผลการทำงานและการคอร์รัปชันของข้าราชการในสำนักงาน

แผนการปราบคอร์รัปชัน มี 2 ระยะ คือ 1. แผนระยะสั้นถึงปานกลาง ระบบช่วยและระบบสนับสนุนเพื่อการผูกขาดกิจการบางอย่าง หรือเพื่อหลีกเลี่ยงภาษี ด้วยยุทธศาสตร์เฉียบพลัน มีการวางแผนอย่างรัดกุมล่วงหน้า สืบสวนสอบสวนเป็นการลับ เพื่อหาแหล่งที่มาของเงิน กระบวนการรับเงิน การฝากเงิน (ธนาคารทั้งในและนอกประเทศ) บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง เปิดโปงพฤติกรรม แล้วให้ผู้กระทำความผิดระดับสูงจำนวนหนึ่งลาออก หรือเกษียณ ออกจากราชการนิรโทษกรรมข้าราชการระดับล่าง และผู้ให้สินบนประกาศโทษร้ายแรงสำหรับผู้กระทำความผิดอีก(รวมทั้งผู้ให้สินบน) ในอนาคต ปฏิรูประบบการคัดเลือก และการฝึกอบรม สำหรับการกินตามน้ำ การจัดซื้อจัดจ้างและการควบคุมการประมูล โครงการ ดำเนินการสร้างระบบข้อมูลการประมูลและกฎเกณฑ์ให้โปร่งใสที่สุด เช่น ที่ประเทศเม็กซิโก ส.ต.ง. เป็นผู้จัดการเรื่องนี้ และนำข้อมูลเรื่องการประมูลโครงการรัฐ (Federal government) ใส่อินเทอร์เน็ตอย่างเปิดเผย ใคร ๆ ก็เปิดดูได้ และจะแสดงรายชื่อบริษัทที่ชนะประมูล หรือแพ้การประมูลรวม ทั้งเหตุผล มีระบบตรวจเช็ค (Check and balances) ในกระบวนการกำหนดนโยบาย ออก พ.ร.บ. ป้องกันและมีบทลงโทษผู้ฮั้วการประมูล(เช่นการห้ามมิให้ประมูลอีกในอนาคต) 2.แผนระยะปานกลางและระยะยาว ผลักดันให้มี พ.ร.บ.เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการพิเศษ เพื่อสืบสวนสอบสวนกรณีอื้อฉาวสำคัญที่สาธารณชนให้ความสนใจมาก เป็นกรณีสำคัญที่มีผลสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาล หรือกระทบประสิทธิภาพการทำงานของระบบราชการอย่างมาก (เช่น กรณี

ปีซีซี กรณีสินบน 5 ล้านบาทป่าสาละวิน ฯลฯ) คณะกรรมการพิเศษนี้ (คล้าย ๆ กับ Royal Commission ของ ออสเตรเลีย) มีอำนาจหน้าที่หลักคือ (ก) สามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อสืบสวนสอบสวนแสวงหา ข้อเท็จจริง (ข) เสนอแนะการดำเนินคดีตามกฎหมาย (ค) เสนอแนะการเปลี่ยนแปลงก.ม. หรือกฎระเบียบ หรือหลักปฏิบัติ (codes of conduct) เพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำอีก (ง) เปิดเผยผลการสืบสวนสอบสวนให้สาธารณชนได้รับทราบ ปรับปรุงการทำงานของ ป.ป.ป. ให้มีการเจาะเน้นเฉพาะเรื่องการคอร์รัปชัน สำคัญมากขึ้น เช่น เรื่องรูปแบบการคอร์รัปชัน 4 ประเภทที่กล่าวข้างต้น โดยจัดทำ เป็นแผน 5 ปี เน้นเจาะเป็นเรื่อง ๆ ไป งานสำคัญประการหนึ่งของ ป.ป.ป. คือ การรณรงค์ให้ข้าราชการและสาธารณชนได้ตื่นตัวร่วมต่อต้านการคอร์รัปชัน รวมทั้งการให้การศึกษาอบรมเรื่องปัญหาการคอร์รัปชันเพื่อสร้างทัศนคติและวัฒนธรรมใหม่ อาจขอความร่วมมือจากบริษัทโฆษณา สื่อทีวี หนังสือพิมพ์ (ดังในกรณี “ตาวีเศษ”) การรณรงค์ในบรรดาข้าราชการให้เจาะเน้นไปที่ข้าราชการรุ่นใหม่ รุ่นเยาว์ ใช้วิธีการทันสมัยที่โยงกับระบบแรงจูงใจ ซึ่งอาจจะต้องประสานงานกับสำนักงาน ก.พ. และกระทรวงการคลัง งานต่อต้านการคอร์รัปชันมิใช่เป็นเรื่องของ ป.ป.ป. เท่านั้น หน่วยงานอื่นต้องเข้ามามีบทบาทด้วย เช่น ขยายขอบข่ายงานของ ส.ต.ง. เพื่อช่วยอุดช่องโหว่ของระบบการควบคุม และระบบบริหารราชการในปัจจุบัน ยกเลิกกฎเกณฑ์ที่จำกัดการทำงานของ ส.ต.ง. ร.ธ.น. ใหม่ให้อำนาจ ส.ต.ง. มากขึ้นและให้ความอิสระ แต่ต้องให้แน่ใจว่า กฎหมายลูกจะสอดคล้องกับหลักการที่เสนอไว้ใน ร.ธ.น. ขยายขอบข่ายงานของ ส.ต.ง. ให้ครอบคลุมการประมวลโครงการและการจัดซื้อจัดจ้าง สร้างขบวนการปรับปรุงและลดกฎเกณฑ์ภายในกรมกองต่าง ๆ ของข้าราชการอย่างต่อเนื่อง แล้วเปิดเผยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างโปร่งใส ถ้าเป็นไปได้ให้ลงอินเทอร์เน็ตให้ผู้คนเข้าถึงได้ (แม้ซีโกทำอย่างนี้) วิธีการนี้เรียกว่า Internal Deregulation มีขบวนการปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานราชการที่มีโอกาสมีปัญหาการคอร์รัปชันร้ายแรงได้อย่างต่อเนื่อง อาจต้องมีการทำการวิจัยก่อนที่จะเสนอการปรับปรุง โดยเฉพาะในกรณีของ ปัญหาคอร์รัปชันเรื่องที่ดินตำรวจ ศาลากรมมหาดไทย กระทรวงศึกษา สาธารณสุข และอื่น ๆ พิจารณายกเลิกระบบผูกขาดโดยรัฐบาล และเสนอให้มีพ.ร.บ.ต่อต้านการผูกขาด (Anti-Monopoly Laws)²⁹

แนวทางการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน คือการเปลี่ยนทัศนคติของสังคม ซึ่งส่วนยุทธศาสตร์ “ปลุกฝัง” ที่ดำเนินอยู่ทุกวันนี้ เรื่องสำคัญที่สุดในการที่จะเปลี่ยนวัฒนธรรมฝังรากจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคน ส่วนใหญ่ไปแล้ว จะต้องเปลี่ยนทัศนคติที่ยอมรับ หรือวางเฉยกับความชั่วร้ายที่เกิดขึ้น ให้เป็นการปฏิเสธและต่อต้าน การกระจายอำนาจรัฐมีส่วนช่วยลดการคอร์รัปชันได้มาก โดยเฉพาะการกระจายอำนาจในการกำหนดงบประมาณการจัดสรร และควบคุมการใช้ทรัพยากร ให้แก่ท้องถิ่น เพราะจะเกิดแรงจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นติดตามดูแลตรวจสอบไม่ให้มีการรั่วไหล เนื่องจากมีส่วนได้เสียโดยตรง เป็นการขจัดเงื่อนไขของ กลยุทธ์ “ได้กระจุก-เสียกระจาย” ขจัดเงื่อนไขที่เอื้อให้มีการทุจริต ได้แก่ ลดขั้นตอน ในระบบราชการและแก้ไขระเบียบปฏิบัติที่ยุ่งยากซับซ้อน โดยเฉพาะที่อนุญาตให้มีการใช้วิจารณ์ของผู้มีอำนาจ มีการ outsource งานบริการให้แก่เอกชนให้มากที่สุด ซึ่งหลายหน่วยงานเคยใช้ได้ผลมาแล้ว มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ หรือที่เรียกว่า Service Level Agreement ของการให้บริการประชาชนในทุกๆ เรื่อง มีช่องทางให้ประชาชนร้องเรียนได้อย่างสะดวก และมีกระบวนการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็วเมื่อเกิดสิ่งที่ไม่ปกติขึ้น เพื่อขจัดเงื่อนไขการ “ซื้อความสะดวก” การแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่สมบูรณ์ ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน เรามีรัฐวิสาหกิจเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์กว่า 10 แห่ง แต่ก็กล่าวได้ว่าไม่เคยมีการแปรรูปโดยสมบูรณ์เลย ภาคการเมืองและข้าราชการยังคงมีบทบาทและอิทธิพลเหนือรัฐวิสาหกิจทุกแห่งที่ จดทะเบียน และยังคงสภาพ “การผูกขาด” การเปิดเสรีระบบเศรษฐกิจเป็นทฤษฎีที่ยอมรับกันโดยสากลว่า วิธีการลดคอร์รัปชันโดยเฉพาะในส่วนของการซื้อหาความได้เปรียบในภาคเอกชน ก็คือการขจัดเงื่อนไขที่กีดกันการแข่งขันโดยสมบูรณ์ให้มากที่สุด การส่งเสริมให้มีการแข่งขันอย่างกว้างขวาง ลดเงื่อนไขการจำกัดจำนวนใบอนุญาต รวมทั้งเงื่อนไขมาตรฐานผู้เข้าแข่งขัน ให้เหลือเฉพาะที่จำเป็นและเกี่ยวข้อง ลดการใช้วิจารณ์ของผู้มีอำนาจรัฐ ยกเลิกการกำหนดราคาที่เป็นผูกขาดในตลาด ในทางทฤษฎีแล้ว การแข่งขันโดยสมบูรณ์ในกลไกทุนนิยมเสรีเป็นเงื่อนไขขจัดคอร์รัปชันที่ดีที่สุด การส่งเสริมองค์การภาคประชาชนซึ่งมีวัตถุประสงค์และระบบการทำงานที่ชัดเจนในการต่อต้านคอร์รัปชัน โดยมีทรัพยากรที่มีคุณภาพ มีกระบวนการที่จะเป็นสุนัขเฝ้าบ้านหรือ ‘Watchdog’ คอยเป่านกหวีด หรือที่เรียกว่า Whistle Blower ที่กว้างขวาง มีความสามารถในการวิเคราะห์เจาะลึกข้อมูลต่างๆ มีการเผยแพร่และประสานงานกับฝ่ายปราบปรามอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

สำนักข่าวเจาะหรือที่เรียกว่า Investigative Reporter ที่มีความเป็นอิสระเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในหลายๆ ประเทศที่ประสบความสำเร็จ การร่วมมือกับนานาชาติและองค์กรระหว่างประเทศ ในปัจจุบันมีการตื่นตัวอย่างมากทั่วโลกในความร่วมมือเพื่อช่วยขจัดการ คอร์รัปชันในประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา หลายประเทศได้ออกกฎหมายที่มีบทลงโทษค่อนข้างรุนแรง เช่น สหรัฐ เยอรมันนี อังกฤษ ซึ่งเป็นที่สังเกตว่าหน่วยงานรัฐไทยซื้อสินค้าและบริการโดยตรงจากเอกชนของ ประเทศเหล่านี้ลดลง และมีความร่วมมือกันในหลายๆ ช่องทาง เช่น องค์กรระหว่างประเทศหลายแห่งพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทั้งในส่วนของความรู้ ประสบการณ์ และเงินทุน เช่น World Bank, ADB เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ความหมายของการคอร์รัปชัน หรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง คือการแสวงหาประโยชน์ การอำนวยการประโยชน์ให้แก่ตนเอง และผู้อื่นในทางมิชอบ ที่ขัดต่อหลักกฎหมายระเบียบข้อบังคับขององค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ขัดต่อประเพณีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงาม รวมไปถึงการออกกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือพวกพ้องของตน และการติดต่อทำธุรกรรมต่าง ๆ ที่มีการจ่ายค่านายหน้า ค่าว่าจ้าง เปอร์เซ็นต์ส่วนต่าง (Commission) เป็นการกระทำที่ผู้กระทำความผิดทำด้วยความเต็มใจโดยมิได้มีใครบังคับ สำหรับสาเหตุของปัญหาคอร์รัปชัน มีหลายสาเหตุได้แก่ สาเหตุจากตัวผู้กระทำผิดเอง ประกอบไปด้วยโอกาส เมื่อมองเห็นโอกาสว่าสามารถจะคอร์รัปชันได้ หรือได้รับมอบหมายงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นพอที่จะที่สามารถจะคอร์รัปชันได้ สิ่งจูงใจมองเห็นผลประโยชน์ว่ามีมากพอ มีความคุ้มค่า การเสี่ยงภัย มีความมั่นใจว่าจะหลีกเลี่ยงจากการตรวจสอบได้ หรือว่าถ้าถูกจับได้ก็มีความคุ้มค่าน่าเสี่ยง อีกอย่างคือ ความซื่อสัตย์ผู้ที่จะกระทำการทุจริตคอร์รัปชันได้นั้นต้องถือได้ว่าเป็นคนที่ไม่มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น สาเหตุด้านการเมือง นักการเมืองใช้อำนาจหน้าที่ตัวเองในทางมิชอบ เป็นการคอร์รัปชันเป็นกระบวนการเป็นกลุ่ม เป็นพรรคการเมือง ใช้ทั้งอำนาจทั้งนโยบาย และการออกกฎหมายจากเสียงข้างมาก มีนายทุนให้การสนับสนุนพรรคการเมืองต่างเพื่อแลกกับผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเอง สาเหตุด้านการเมืองเป็นสาเหตุหลักที่ทำการคอร์รัปชันและสร้างความเสียหายให้กับประเทศมากที่สุด กฎหมายมีช่องว่างเป็นสาเหตุมาจากกฎหมายไม่มีการปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้มีผู้แสวงหาประโยชน์จากความล้าหลังของกฎหมาย รวมไปถึงการออก

กฎหมายไว้เอื้อประโยชน์ให้กับพวกเดียวกัน ด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดปัญหาคอร์รัปชันได้ง่ายที่สุด เป็นปัญหาของการมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีการวางแผนบริหารจัดการค่าใช้จ่ายของตัวเอง ทำให้เกิดหนี้สิน หรือติดการพนัน ติดสุรา ติดเที่ยว ฯลฯ ส่งผลให้บุคคลเหล่านี้ทำการทุจริตคอร์รัปชันได้ง่าย การบริหารงานของภาครัฐไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีระบบการตรวจสอบที่ดีพอ ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณในระดับ กรม สำนักงาน หน่วยงาน ให้ประชาชนและสื่อมวลชนได้ทราบ หรือข้าราชการเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลสถานการณ์แห่งการคอร์รัปชัน โดยมีข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่และคนอื่น ๆ ในองค์กรทำการทุจริตคอร์รัปชันกันหมด การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ทุกๆ ประเทศมีปัญหาการคอร์รัปชัน เพราะข้าราชการคือมนุษย์ที่มีกิเลสคล้าย ๆ กันทั้งสิ้น แนวทางการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน คือการใช้กระบวนการหลายขั้นตอนที่ต่อเนื่อง เริ่มจากการสร้างวัฒนธรรมของความโปร่งใส ซื่อสัตย์ และการแยกระหว่าง ‘ส่วนตัว’ กับ ‘สาธารณะ’ รวมทั้งการสร้างระบบตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และลดแรงจูงใจให้ทำการคอร์รัปชัน รัฐบาลต้องมีความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันอย่างแท้จริง โดยการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความทันสมัย มีบทลงโทษที่รุนแรงมากขึ้น มีการเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณตั้งแต่ระดับหน่วยงานจนถึงระดับกระทรวง ให้ประชาชนได้รับทราบ และตรวจสอบได้ การติดต่อทำธุรกรรมต่าง ๆ ที่มีการจ่ายค่านายหน้า ค่าว่าจ้าง เพอร์เซ็นต์ส่วนต่าง (Commission) ให้ตกเป็นของแผ่นดิน

เอกสารอ้างอิง

- ¹ วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์. การวิเคราะห์การขัดแย้งกับการศึกษาเรื่องคอร์รัปชัน. วารสารสังคมศาสตร์ 2516; 10(1): 25-32.
- ² Van Roy, Edward. On the Theory of Corruption. Economic Development and Cultural Change 1970; 19(1) [Internet]. Available from: <http://sclgroup1.blogspot.com/2013/01/53241790.html> สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2560
- ³ สุขชาติ สวัสดิ์ศรี. คำประกาศของความรู้สึกใหม่. กรุงเทพฯ: ดวงกมล; 2518.
- ⁴ เรื่องเดียวกัน
- ⁵ ธานินทร์ กรัยวิเชียร. กฎหมายกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายไฉน รัตโนดม. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี; 2510.
- ⁶ Heidenheimer, Arnold J. Political Corruption. Readings in Comparative Analysis New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1970.
- ⁷ เรื่องเดียวกัน
- ⁸ สุธี อากาศฤกษ์. มูลเหตุแห่งคอร์รัปชัน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ป.; 2524. อัดสำเนา.
- ⁹ สภาวิจัยแห่งชาติ. รายงานผลการวิจัยเรื่องการทุจริตในวงราชการ. พระนคร: สภาวิจัยแห่งชาติ; 2509.
- ¹⁰ กมล สกลเดชา. การทุจริตและประพฤตินิยมชอบในวงราชการ : บทวิเคราะห์ทางกฎหมายในแง่ความหมายและการใช้คำในกฎหมาย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2525.
- ¹¹ เรื่องเดียวกัน
- ¹² เกริกไกร จิระแพทย์. คอร์รัปชันในรัฐบาลท้องถิ่นรัฐนิวเซาท์เวลส์. วารสารสำนักงาน ป.ป.ป. 2520; 122(4): 38-43.
- ¹³ เรื่องเดียวกัน
- ¹⁴ เรื่องเดียวกัน

¹⁵ เรื่องเดียวกัน

¹⁶ ทินพันธุ์ นาคะตะ. การคอร์รัปชันในราชการไทย : การสำรวจความคิดเห็นของข้าราชการ และประชาชน. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 2520; 15(6): 10-15.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน

¹⁸ เรื่องเดียวกัน

¹⁹ เรื่องเดียวกัน

²⁰ เรื่องเดียวกัน

²¹ เกริกศักดิ์ กองศิลป์. ปัญหาคอร์รัปชัน. วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ 2515; 12(10): 78-83.

²² เรื่องเดียวกัน

²³ อุทัย หิรัญโต. ปัญหาข้าราชการคอร์รัปชันในประเทศไทย. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 2512; 15(4): 56-62.

²⁴ เรื่องเดียวกัน

²⁵ เรื่องเดียวกัน

²⁶ ไทยรัฐออนไลน์. อึ้ง! สังคมไทยไม่แคร์ 'กินตามน้ำ' รับได้ทุจริต-โกหกเพื่ออยู่รอด. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน 2560]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/content/289339>.

²⁷ ไทยพับลิก้า. การคอร์รัปชันการจัดซื้อสาธารณะ บทวิเคราะห์จากองค์กรความโปร่งใสสากล [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน 2560]. เข้าถึงได้จาก <http://thaipublica.org/2011/10/public-procurement-corruption>.

²⁸ ห้องมีชัย ฤชุพันธุ์. ไขปัญหากฎหมาย. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน 2560]. เข้าถึงได้จาก <http://library.msu.ac.th/meechaihome/index.php?sect=readqa.php&qid=2929>.

²⁹ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. รายงานผลการวิจัยเรื่อง องค์ความรู้ในการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ป.; 2539.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ยศ ชื่อ พันเอก วิชา อมระดิษฐ

วัน เดือน ปี เกิด 11 กุมภาพันธ์ 2512

ประวัติสำเร็จการศึกษา

พ.ศ. 2536 ปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิศวกรรมเครื่องกล
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

พ.ศ. 2548 นายทหารนักเรียนหลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ 84
โรงเรียนเสนาธิการทหารบก

ประวัติการทำงาน

พ.ศ 2536 - 2541 ผู้บังคับหมวดทหารม้าลาดตระเวน กองร้อยทหารม้า
ลาดตระเวน ที่ 4 กองพลทหารราบ ที่ 4

พ.ศ 2541 - 2544 รองผู้บังคับกองร้อยทหารม้าลาดตระเวน ที่ 4
กองพลทหารราบ ที่ 4

พ.ศ 2544 - 2545 นายทหารวิเคราะห์และพัฒนาระบบ
กองพลทหารราบที่ 4

พ.ศ 2545 - 2548 ผู้บังคับกองร้อยทหารม้าลาดตระเวน ที่ 4
กองพลทหารราบ ที่ 4

พ.ศ 2549 - 2550 ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายกิจการพลเรือน กองพลทหารม้า ที่ 1

พ.ศ 2550 - 2551 รองผู้บังคับกองพันทหารม้า ที่ 28

พ.ศ 2551 - 2558 รองผู้บังคับกองพันทหารม้า ที่ 12

พ.ศ 2558 - 2559 ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองข่าว กองทัพน้อย ที่ 3

ตำแหน่งปัจจุบัน

พ.ศ 2559 - 2560 หัวหน้ากองข่าว มณฑลทหารบก ที่ 39